Dịch bệnh, đói nghèo, thiên tai: Con đường nào cho chúng ta vượt qua khó khăn?

13:37 | 13/09/2021

Hiện tại, khi mà các chính phủ đang phải đối mặt với hàng tá chi phí phát sinh để chống chọi với đại dịch COVID-19, hồi phục kinh tế sau đại dịch và đưa cuộc sống trở về trạng thái "bình thường mới", thì các hệ quả của biến đổi khí hậu đang ngày trở nên rõ ràng và trầm trọng hơn.

Thế giới đang thay đổi theo chiều hướng không tích cực

Báo cáo mới đây của Ủy ban Liên chính phủ về Biến đổi khí hậu (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) đã chỉ ra, nhiệt độ trung bình trên bề mặt trái đất hiện nay tăng khoảng 1.1°C so với mức nhiệt tiền công nghiệp hóa (pre-industrial period, 1850-1900) [1]. Đây là khoảng chênh lệch nhiệt độ cao nhất trong khoảng 125.000 năm trở lại đây (trước khi kỷ băng hà gần đây nhất bắt đầu). Báo cáo cũng dự đoán, với mức xả thải như hiện nay, nhiệt độ trung bình của trái đất sẽ tăng khoảng 2.1-3.5°C vào cuối thế kỷ 21, vượt xa mục tiêu kiểm soát nhiệt độ tăng trong khoảng 1.5-2°C được đặt ra bởi Thỏa thuận chung Paris vào năm 2015 [2].

Số tiền phát triển vaccine đến nay là 52 tỷ USD, chưa bằng 2% số tiền thiệt hại kinh tế trong năm 2019-2020. Đây là con số rất nhỏ so với lợi ích mà vaccine COVID-19 mang lại cho nền kinh tế và loài người

Nếu nhiệt độ trái đất tiếp tục tăng, thiên tai và thời tiết cực đoan (như sóng nhiệt và hạn hán kéo dài) sẽ trở nên ngày càng nghiêm trọng. Vào các thế kỷ trước, các hiện tượng thời tiết cực đoan diễn ra với tần suất 50 năm một lần, nhưng nếu nhiệt độ tăng thêm khoảng 2°C so với mức nhiệt tiền công nghiệp hóa, các hiện tượng đó sẽ diễn ra với tần suất 3-4 năm một lần. Điều này sẽ ảnh hưởng cực kỳ nghiêm trọng đến an ninh lương thực và phát triển kinh tế của từng quốc gia và toàn cầu. Ngoài ra, ảnh hưởng của việc nóng lên toàn cầu còn đẩy nhanh quá trình băng tan, cháy rừng diện rộng và thay đổi hải lưu thất thường, gây ra các thay đổi về môi trường không thể nào nghịch chuyển được.

“Nghiên cứu khoa học là “quá trình sản xuất tri thức”, nhằm tạo ra các phát minh, hay tìm ra các giải pháp nhằm nâng cao chất lượng cuộc sống và giải quyết các vấn đề mà con người gặp phải.”

Báo cáo của IPCC, với nhiều bằng chứng khoa học chắc chắn, cũng chỉ ra rằng, chúng ta có thể đạt được mục tiêu của Thỏa thuận Paris (hạn chế việc nóng lên toàn cầu ở mức độ quanh 1.5°C), nếu như chúng ta có những hành động ngay lập tức và thay đổi lớn quyết liệt mang tính đột phá. Ngoài việc giảm khai thác nhiên liệu hóa thạch, xả thải ra môi trường và bảo tồn rừng và đa dạng sinh học [3-5], nâng cao trách nhiệm xã hội và thay đổi văn hóa của chính phủ và doanh nghiệp thông qua sửa đổi cơ cấu kế toán tài chính theo nguyên lý bán dẫn giá trị tiền tệ - môi trường (semi-conducting principle) là những cách tiếp cận có thể tạo ra sự đột phá này [6-8].

Thế giới đang thay đổi theo chiều hướng không mấy tích cực. Trong suốt quá trình phát triển của loài người, để vượt qua được các khó khăn ảnh hưởng đến sự tồn vong của nhân loại, khoa học luôn đóng vai trò quan trọng không thể nào thay thế được.

Về cơ bản, chúng ta có thể hiểu việc nghiên cứu khoa học là một “quá trình sản xuất tri thức” (knowledge production process). Những tri thức đó gồm tri thức lý thuyết (theoretical knowledge) và tri thức ứng dụng (practical knowledge). Mục tiêu của quá trình này là nhằm tạo ra các phát minh, hay tìm ra các giải pháp nhằm nâng cao chất lượng cuộc sống và giải quyết các vấn đề mà con người gặp phải.

Trong suốt quá trình này, các vấn đề về chi phí và lợi ích luôn cần phải được cân nhắc. Vì thế, chi phí đầu tư cho các mục

tiêu khoa học đang là vấn đề được tranh luận ở khắp nơi trên thế giới, từ các nước phát triển cho đến các nước đang phát triển.

Đầu tư cho khoa học bao nhiêu là đủ?

Trong cuộc tranh luận này, một trong những câu hỏi quan trọng nhất được đặt ra là: "đầu tư vào nghiên cứu khoa học bao nhiêu là đủ?".

Nếu nhìn nhận một cách khách quan, chi phí cho nghiên cứu khoa học phải nhỏ hơn giá trị thực tế mà nó có thể mang lại thì mới có thể xem khoảng đầu tư đây là hợp lý.

Vậy, chúng ta cũng nên đặt câu hỏi ngược lại: "Nếu như không có báo cáo của IPCC dựa trên rất nhiều bằng chứng khoa học chắc chắn và đáng tin cậy trên, thì chúng ta sẽ tổn thất bao nhiêu giá trị tài sản và thậm chí là nhân mạng trong 50 hay 100 năm nữa?"

Trong khoa học cũng có khoa học chân chính và ngụy khoa học. Cho nên, xây dựng cơ chế kiểm duyệt, giám sát và đánh giá khoa học là rất cấp thiết, đặc biệt là với một nước có nền khoa học đang chớm nở như Việt Nam.

Tất nhiên điều này rất khó để đo lường, cũng như giá trị chi phí dành cho việc nghiên cứu khoa học [9]. Tuy nhiên, để có một cái nhìn cụ thể hơn về giá trị và chi phí của "quá trình sản xuất tri thức", chúng ta có thể tham khảo vai trò của vaccine ở trong đại dịch COVID-19. Quy mô của nền kinh tế toàn cầu lúc trước khi đại dịch bắt đầu (vào năm 2019) là hơn 87 nghìn tỷ USD. Do ảnh hưởng của đại dịch COVID-19, nền quy mô kinh tế thế giới năm 2020 đã giảm khoảng 3 nghìn tỷ USD, xuống còn hơn 84 nghìn tỷ USD. Rất may mắn, vaccine ngừa COVID-19 đã được phát triển thành công vào cuối năm 2020, điều này khiến cho rất nhiều quốc gia có thể trở lại được trạng thái "bình thường mới", tránh cho nền kinh tế thế giới tiếp tục bị lao dốc. Số tiền phát triển vaccine tính đến hiện tại là 52 tỷ USD, chỉ chưa bằng 2% số tiền thiệt hại kinh tế trong khoảng thời gian năm 2019-2020. Đây là con số rất bé so với lợi ích thực tế mà vaccine COVID-19 có thể đóng góp cho nền kinh tế và giá trị đó có thể kéo dài nhiều năm sau đây nữa.

Theo chúng tôi, việc đầu tư vào nghiên cứu khoa học là bắt buộc và không thể thay thế bằng các biện pháp khác, vì khoa học đã, đang và sẽ là chìa khóa giúp cho nhân loại vượt qua các thời điểm khó khăn và khủng hoảng. Tất nhiên, trong khoa học cũng có khoa học chân chính và ngụy khoa học, gọi một cách dân dã là "khoa học đều" (pseudo-science) [10]. Cho nên, xây dựng cơ chế kiểm duyệt, giám sát và đánh giá khoa học là rất cấp thiết, đặc biệt là với một nước có nền khoa học đang chớm nở như Việt Nam [11,12].

**Lưu ý: số liệu về quy mô kinh tế có thể tham khảo tại hệ thống dữ liệu của ngân hàng thế giới (World Bank): <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>. Còn dữ liệu về số tiền đầu tư vào nghiên cứu vaccine có thể tham khảo tại: <https://www.knowledgeportal.org/covid19-r-d-funding>.*

References

- Masson-Delmotte V, et al. (2018). *Global warming of 1.5 C*. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). <https://www.ipcc.ch/sr15/>
- Tollefson, J. (2021). IPCC climate report: Earth is warmer than it's been in 125,000 years. *Nature*, 596, 171-172.
- Welsby D, Price J, Pye S, Ekins P. (2021). Unextractable fossil fuels in a 1.5 °C world. *Nature*, 597(7875), 230-234.
- Zhu L, et al. (2021). Regional scalable priorities for national biodiversity and carbon conservation planning in Asia. *Science Advances*, 7(35), eabe4261.
- Vuong QH, Ho MT, Nguyen THK, Nguyen MH. (2021). The dilemma of sustainable industrial growth: evidence from a piloting OECD's Green city. *Palgrave Communications*, 5, 156.
- Vuong QH, La VP, Nguyen THK, Ho MT, Vuong TT, Ho MT. (2021). Identifying the moral-practical gaps in corporate social responsibility missions of Vietnamese firms: An event-based analysis of sustainability feasibility. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28, 30-41.
- Vuong QH. (2021). The semiconducting principle of monetary and environmental values exchange. *Economics and Business Letter*, 10(3), 284-290.
- Nguyen MH. (2021). Rethinking carbon neutrality goal for countering climate change. *OSF Preprints*. <https://osf.io/dkcmt/>
- Vuong QH. (2018). The (ir)rational consideration of the cost of science in transition economies. *Nature Human Behaviour*, 2, 5.
- Caulfield T. (2020). Pseudoscience and COVID-19 — we've had enough already. *Nature*, In Press.
- Schwartz JL. (2020). Evaluating and deploying Covid-19 vaccines — The importance of transparency, scientific integrity, and public trust. *The New England Journal of Medicine*, 383, 1703-1705.
- Fleming TR, Labriola, D, Wittes, J. (2020). Conducting clinical research during the COVID-19 pandemic: protecting scientific integrity. *JAMA*, 324(1), 33-34.

Nguyễn Minh Hoàng

Trung tâm Nghiên cứu Xã hội Liên ngành, Trường đại học Phenikaa

URL: <https://kinhtevadubao.vn/dich-benh-doi-ngheo-thien-tai-con-duong-nao-cho-chung-ta-vuot-qua-kho-khan-19288.html>

© Kinh tế và Dự báo - Bộ Kế hoạch và Đầu tư